

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA HỌC

LÊ HẢI YẾN

**BIẾN ĐỔI ĐỜI SỐNG TÍN NGƯỠNG, TÔN
GIÁO
DƯỚI TÁC ĐỘNG CỦA ĐÔ THỊ HÓA
(KHẢO SÁT TẠI XÃ XUÂN ĐỈNH, HUYỆN TỪ LIÊM,
HÀ NỘI)**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP ĐẠI HỌC
NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC THS. NGUYỄN THỊ THANH MAI

HÀ NỘI - 2013

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành công trình nghiên cứu này, tôi đã nhận được sự chỉ bảo, giúp đỡ của rất nhiều các cá nhân, đoàn thể. Lời đầu tiên, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn đến ThS. Nguyễn Thị Thanh Mai – giảng viên đã hướng dẫn và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình thực hiện và hoàn thành khóa luận này.

Tôi xin chân thành cảm ơn các thầy cô trong khoa Văn hóa học – nơi đã dìu dắt tôi suốt bốn năm, trang bị cho tôi những kỹ năng kiến thức cần thiết, giúp tôi có đủ năng lực và tự tin để thực hiện đề tài này.

Tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới UBND xã Xuân Đỉnh – huyện Từ Liêm – Hà Nội, chú Đặng Văn Tân – trưởng ban VH TT xã Xuân Đỉnh cùng người dân địa phương đã giúp đỡ và tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong việc khảo sát thực tế tại địa phương.

Trong quá trình nghiên cứu và tìm hiểu, không tránh khỏi những sai sót hạn chế, bởi vậy tác giả rất mong được sự góp ý của thành viên trong hội đồng cũng như quý thầy cô cho đề tài nghiên cứu này.

Tôi xin chân thành cảm ơn

Hà Nội, tháng 5 năm 2013

Sinh viên **Lê Hải Yên**

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	2
CHƯƠNG 1: NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ ĐÔ THỊ HÓA VÀ TỔNG QUAN VỀ XÃ XUÂN ĐỈNH (HUYỆN TỪ LIÊM, HÀ NỘI)	13
1.1. Những vấn đề cơ bản về đô thị hóa	13
1.1.1. Đô thị hóa và xu hướng phát triển của quá trình đô thị hóa	13
1.1.2. Tác động của đô thị hóa và sự cần thiết phải quan tâm đến vấn đề tín ngưỡng, tôn giáo trong giai đoạn hiện nay	16
1.2. Tổng quan về xã Xuân Đỉnh (huyện Từ Liêm, Hà Nội)	21
1.2.1. Lịch sử hình thành và phát triển.	21
1.2.2. Điều kiện tự nhiên - kinh tế	23
1.2.3. Xã Xuân Đỉnh dưới tác động của đô thị hóa	27
Tiểu kết chương 1	31
Chương 2: BIẾN ĐỔI TRONG ĐỜI SỐNG TÍN NGƯỠNG TÔN GIÁO TẠI XÃ XUÂN ĐỈNH (HUYỆN TỪ LIÊM, HÀ NỘI)	32
2.1. Khái quát chung về đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đỉnh (huyện Từ Liêm, Hà Nội)	32
2.2. Những biến đổi của đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đỉnh	34
2.2.1. Biến đổi của đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đỉnh ở cấp độ gia đình và dòng họ	34
2.2.2. Sự biến đổi của đời sống tín ngưỡng, tôn giáo ở cấp độ cộng đồng	43
Tiểu kết chương 2	55
Chương 3: NHỮNG ĐỀ XUẤT GIẢI PHÁP NHẪM BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRONG ĐỜI SỐNG TÍN NGƯỠNG TÔN GIÁO TẠI XÃ XUÂN ĐỈNH (HUYỆN TỪ LIÊM, HÀ NỘI)	57
3.1. Đánh giá tác động của đô thị hóa đến đời sống tín ngưỡng tôn giáo	57
3.1.1. Mặt tích cực	57
3.1.2. Mặt tiêu cực	57

3.2. Chính sách của Nhà nước về vấn đề quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa tốt đẹp trong tín ngưỡng, tôn giáo hiện nay	58
3.3. Phương hướng, giải pháp bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa trong tín ngưỡng, tôn giáo kết hợp với phát triển kinh tế - xã hội trong thời kì đổi mới.....	65
Tiêu kết chương 3	67
KẾT LUẬN.....	69
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	71
PHỤ LỤC.....	74

MỞ ĐẦU

1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

1.1 ĐTH là một quá trình phát triển tự nhiên trong xã hội. Quá trình này có ảnh hưởng rất lớn đến mọi mặt của đời sống. Trong đó chịu ảnh hưởng mạnh mẽ nhất của quá trình ĐTH chính là các làng ven thành phố lớn (còn gọi là làng ven đô).

ĐTH ở các làng ven đô khiến ruộng đất bị thu hẹp, các trục đường lớn từ nội thành mở rộng ra đến các vùng ngoại vi, các khu công nghiệp, khu đô thị mọc lên ngày càng nhiều, dân nhập cư ngày càng tăng, một số làng được sáp nhập vào đơn vị hành chính đô thị... Trước những tác động của ĐTH, diện mạo của các làng quê thay đổi từ đời sống kinh tế, chuyển biến cơ cấu ngành nghề, cơ cấu tổ chức chính quyền, quan hệ xã hội đến đời sống văn hóa, đặc biệt là đời sống tín ngưỡng, tôn giáo.

Quá trình ĐTH khiến đời sống tín ngưỡng, tôn giáo có điều kiện để phát triển với những biến đổi tích cực và tiêu cực. Vì vậy, việc nghiên cứu sự biến đổi về tín ngưỡng, tôn giáo tại làng ven đô dưới tác động của ĐTH không chỉ có vai trò quan trọng trong việc bảo tồn, phát huy văn hóa truyền thống của làng xã mà còn góp phần hoàn thiện mô hình phát triển bền vững theo chủ trương xây dựng nông thôn mới.

1.2 Xuân Đình (nay là xã Xuân Đình) là một trong số làng ven đô như thế. Dưới tác động của ĐTH, xã Xuân Đình đến nay đã thay đổi diện mạo. Từ một làng thuần nông với những đặc điểm của làng Việt truyền thống, Xuân Đình giờ đây đã và đang đi trên con đường vươn lên thành “đô thị mới”.

Có thể nói, sự thay đổi về tổ chức quản lý hành chính, thành phần dân cư, cơ cấu kinh tế đã kéo theo những biến đổi về đời sống tinh thần mà đặc biệt là đời sống tín ngưỡng, tôn giáo. Sự biến đổi trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo đã kéo theo những tác động tích cực cũng như tiêu cực tới cuộc sống của người dân nơi đây. Chính bởi vậy, việc tìm hiểu thực trạng đời sống tín ngưỡng, tôn giáo, đề ra những giải pháp chính sách nhằm bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống tại xã Xuân Đình nói riêng và làng Việt nói chung là những việc làm thiết thực, có ý nghĩa quan trọng trong giai đoạn hiện nay.

Với những lý do trên, tôi chọn đề tài “Biến đổi đời sống tín ngưỡng, tôn giáo dưới tác động của đô thị hóa (khảo sát tại xã Xuân Đình, huyện Từ Liêm, Hà Nội)” làm đề tài khóa luận tốt nghiệp của mình.

2. TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU

Từ trước đến nay đã có rất nhiều các công trình nghiên cứu về tác động của ĐTH đến làng ven đô. Tiêu biểu phải kể đến các công trình nghiên cứu sau:

Luận án tiến sĩ của Phạm Hùng Cường “*Chuyển đổi cấu trúc làng xã vùng ven đô thị lớn đồng bằng sông Hồng thành đơn vị ở trong quá trình ĐTH*” (Trường đại học xây dựng, 2001) nhấn mạnh tác động của ĐTH đến mặt cấu trúc tại làng ven đô mà tiêu biểu đó là sự thay đổi về kiến trúc, cơ sở hạ tầng từ đó đánh giá mối quan hệ giữa chuyển đổi cấu trúc với các phương diện khác của làng ven đô trong quá trình ĐTH.

Báo cáo “*Biến đổi kinh tế - xã hội ở vùng ven đô Hà Nội trong quá trình ĐTH*” (nhóm tác giả Nguyễn Hữu Minh, Đặng Thanh Trúc, Nguyễn Xuân Mai...,2003) đã phân tích một số chuyển biến kinh tế - xã hội ở vùng ven đô Hà Nội trong quá trình ĐTH thời gian gần đây. Kết quả phân tích bước đầu cho thấy đã có những biến đổi đáng kể diễn ra trên tất cả các lĩnh vực, từ cơ cấu nghề nghiệp, nguồn thu nhập, mức sống, đến nhà ở, cơ sở hạ tầng; từ đời sống vật chất đến đời sống văn hóa tinh thần. Các ngành nghề phi nông nghiệp phát triển, nguồn thu nhập từ các ngành nghề phi nông nghiệp tăng dần tỉ trọng trong cơ cấu nguồn thu của hộ gia đình. Có sự pha trộn giữa những đặc trưng đô thị và đặc trưng nông thôn về khuôn mẫu nhà ở và cơ sở hạ tầng tại các địa bàn ven đô. ĐTH cũng tác động đến những khía cạnh của đời sống hôn nhân như tuổi kết hôn, tiêu chí lựa chọn bạn đời ở các địa phương. Đặc điểm của một xã hội mang dáng dấp của cả nông thôn và đô thị cũng thể hiện khá rõ trong các hoạt động văn hóa giáo dục. Kết quả nghiên cứu cũng khẳng định mức độ tác động khác nhau của ĐTH đối với từng lĩnh vực của đời sống kinh tế - xã hội. Có một số lĩnh vực thay đổi khá nhanh chóng trong quá trình ĐTH như tiện nghi nhà ở, hành vi ứng xử đối với môi trường, các phương tiện văn hóa tinh thần. Tuy nhiên, ở một số lĩnh vực thì sự thay đổi có phần chậm hơn. Những hành vi văn hóa là một ví dụ. Đời sống vật chất tăng lên chưa đủ xung lực để làm biến đổi mạnh mẽ đời sống

văn hóa của dân cư. Đồng thời sự biến đổi các hoạt động kinh tế - xã hội của cư dân còn tùy thuộc vào môi trường văn hóa của địa phương và điều kiện sống của gia đình.

Cuốn sách *“Những biến đổi về giá trị văn hóa truyền thống ở các làng ven đô Hà Nội trong thời kỳ đổi mới”* (TS. Ngô Văn Giá chủ biên, Nxb. Chính trị Quốc gia, 2007) tập trung trình bày những giá trị văn hóa truyền thống của các làng ven đô; những biến đổi về kinh tế - xã hội đã tác động vào quá trình biến đổi giá trị văn hóa ở đây; hiện trạng biến đổi giá trị văn hóa truyền thống trong thời kỳ đổi mới ở các làng ven đô Hà Nội..., điển hình là làng Quán Tịch, phường Giang Biên; làng Lê Mật, phường Việt Hưng, quận Long Biên; làng Lỗ Khê, xã Liên Hà, huyện Đông Anh, Hà Nội.

Bên cạnh đó còn có công trình nghiên cứu cấp bộ *“Những biến đổi tâm lý của cư dân vùng ven đô trong quá trình ĐTH”* (Phan Thị Mai Hương, Nxb. Từ điển Bách khoa, 2007) góp phần phác thảo nên bức tranh chung về quá trình ĐTH ở vùng ven đô, những tác động của quá trình này đến đời sống tâm lý của người dân. Nội dung chính của nghiên cứu nhằm 2 mục đích: thứ nhất, tìm hiểu thực trạng và sự biến đổi một số mặt trong đời sống tâm lý của cư dân vùng ven đô đã được ĐTH; thứ hai, trên cơ sở kết quả nghiên cứu đề xuất một số kiến nghị làm cơ sở khoa học cho những chủ trương, chính sách liên quan đến vấn đề cư dân vùng ĐTH của Đảng và Nhà nước trong giai đoạn hiện nay.

Viết về xã Xuân Đình phải kể đến bài tham luận tại Hội thảo khoa học: *“Một số biến đổi trong sinh hoạt tín ngưỡng, tôn giáo ở bình diện gia đình và họ tộc dưới tác động của phát triển đô thị”* của Th.S Nguyễn Thị Thanh Mai đã tập trung nghiên cứu sự biến đổi về mặt tín ngưỡng, tôn giáo trên các phương diện: tang ma, thờ cúng tại gia đình, sinh hoạt dòng họ trong quá trình ĐTH. Ngoài ra còn có một số thông tin khái quát về Xuân Đình trong *“Địa chí vùng ven đô”* (Đỗ Thịnh), lịch sử cách mạng xã Xuân Đình, huyện Từ Liêm, Hà Nội (BCH Đảng bộ xã Xuân Đình), cuốn *Từ Liêm Di tích & lễ hội* (UBND huyện Từ Liêm), khóa luận tốt nghiệp *“Tác động của ĐTH đến đời sống văn hóa tại xã Xuân Đình”* (Nguyễn Thị Lan, khoa lịch sử, trường đại học khoa học xã hội và nhân văn). Tất cả những công trình này đều đề cập một cách khái quát diện mạo xã Xuân Đình từ trước cách mạng tháng tám cho đến nay.

Tuy nhiên, cho đến nay vẫn chưa có công trình nào nghiên cứu một cách cụ thể và sâu rộng về đời sống văn hóa tinh thần, đặc biệt là vấn đề tín

ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đỉnh. Vì vậy, tác giả hi vọng, công trình nghiên cứu này sẽ góp một phần nhỏ trong việc làm sáng rõ đời sống văn hóa – tín ngưỡng, tôn giáo tại nơi đây đồng thời đưa ra những biện pháp thiết thực nhằm xây dựng đời sống tinh thần lành mạnh, văn minh tại Xuân đĩnh nói riêng và làng ven đô nói chung trong thời kì ĐTH hiện nay.

3. MỤC ĐÍCH VÀ NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU

3.1. Mục đích nghiên cứu

Khóa luận làm rõ thực trạng biến đổi về đời sống tín ngưỡng, tôn giáo ở xã Xuân Đỉnh dưới tác động của ĐTH từ đó đưa ra giải pháp, kiến nghị nhằm góp phần vào việc xây dựng đời sống tín ngưỡng, tôn giáo lành mạnh của cư dân vùng ven đô cũng như cư dân cả nước dưới làn sóng mạnh mẽ của ĐTH.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Tìm hiểu những vấn đề cơ bản về ĐTH.
- Khái quát chung về xã Xuân Đỉnh cùng nét đẹp văn hóa truyền thống, đặc biệt là nét đẹp văn hóa trong tín ngưỡng, tôn giáo của làng trong suốt tiến trình lịch sử.
- Nghiên cứu sự biến đổi về đời sống tín ngưỡng, tôn giáo ở xã Xuân Đỉnh từ khi xuất hiện ĐTH.
- Trên cơ sở nghiên cứu thực trạng, khóa luận đề xuất một số giải pháp nhằm bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống tại xã Xuân Đỉnh dưới tác động của ĐTH.

4. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Sự biến đổi trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đỉnh dưới tác động của ĐTH.

Khóa luận nghiên cứu sự biến đổi đời sống tín ngưỡng, tôn giáo ở ba cấp độ: cấp độ gia đình, cấp độ dòng họ và cấp độ cộng đồng. Trong đó, tác giả nghiên cứu sự biến đổi trên các phương diện: thờ cúng tổ tiên, sinh hoạt

dòng họ, tang ma, tín ngưỡng thờ Thành hoàng và hội làng, tín ngưỡng thờ mẫu và hoạt động cúng lễ tại chùa, hội chùa.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

- Về không gian: khóa luận nghiên cứu xã Xuân Đình thuộc huyện Từ Liêm, thành phố Hà Nội.

- Về thời gian: công trình nghiên cứu chủ yếu khảo sát đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đình từ khi chịu sự tác động của quá trình ĐTH trong 10 năm trở lại đây (từ 2000 đến nay).

5. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

5.1. Cơ sở phương pháp luận

Khóa luận được thực hiện dựa trên cơ sở lý thuyết về văn hóa, lý thuyết về làng xã và lý thuyết về ĐTH. Khóa luận còn vận dụng các quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lênin, quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam, tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hóa (đặc biệt là về đời sống tín ngưỡng, tôn giáo), về ĐTH khi xem xét, đánh giá sự biến đổi của tín ngưỡng, tôn giáo xã Xuân Đình dưới tác động của ĐTH.

5.2 . Các phương pháp

Khóa luận sử dụng phương pháp điền dã xã hội học (phỏng vấn, quan sát, tham dự, điều tra bảng hỏi) để khai thác nguồn tư liệu, phương pháp định tính và định lượng để từ đó phân tích, đánh giá các hiện tượng biến đổi văn hóa. Bên cạnh đó, tác giả sử dụng phương pháp tiếp cận hệ thống khi nhìn sự biến đổi đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đình trong cái nhìn tổng thể về tác động của ĐTH đến mọi mặt của huyện Từ Liêm, rộng hơn là tới các làng ven đô Hà Nội. Từ đó có những phân tích và đánh giá sự biến đổi về đời sống tín ngưỡng, tôn giáo xã Xuân Đình.

6. ĐÓNG GÓP CỦA KHÓA LUẬN

- Đây là công trình đầu tiên đi sâu vào nghiên cứu tổng thể sự biến đổi trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đình dưới tác động của ĐTH.

- Khóa luận tạo cơ sở khoa học cho việc đưa ra giải pháp nhằm phát huy những nét đẹp trong tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đình trong thời kì ĐTH mạnh mẽ như hiện nay.

- Khóa luận góp phần bổ sung vào việc nghiên cứu đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại làng ven đô nói chung và tại xã Xuân Đỉnh (huyện Từ Liêm) nói riêng.

7. BỐ CỤC KHÓA LUẬN

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, phụ lục, nội dung khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1: Những vấn đề cơ bản về đô thị hóa và tổng quan về xã Xuân Đỉnh (huyện Từ Liêm, Hà Nội)

Chương 2: Biến đổi trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đỉnh (huyện Từ Liêm, thành phố Hà Nội).

Chương 3: Đề xuất giải pháp bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa truyền thống trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo tại xã Xuân Đỉnh (huyện Từ Liêm, Hà Nội).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Toan Ánh (2008), *Nếp cũ – tín ngưỡng Việt Nam*, Nxb. Trẻ.
2. Nguyễn Thị Thanh Bình (2013), *Biến đổi văn hóa truyền thống làng Hương Canh (huyện bình Xuyên, tỉnh Vĩnh Phúc) dưới tác động của ĐTH – công nghiệp hóa*, luận văn thạc sĩ.
3. Phạm Hùng Cường (2001), *Chuyển đổi cấu trúc làng xã ven đô thị lớn đồng bằng sông Hồng thành đơn vị ở trong quá trình ĐTH*, luận án tiến sĩ kiến trúc.
4. Đinh Xuân Dũng cb (2005), *Xây dựng làng văn hóa ở đồng bằng Bắc bộ thời kì công nghiệp hóa hiện đại hóa*, Nxb. chính trị quốc gia Hà Nội.
5. Đề tài nghiên cứu cấp bộ, *Những biến đổi cơ bản về mặt tâm lý của cư dân vùng ven đô Hà Nội thời kì đổi mới*, Nxb. chính trị quốc gia Hà Nội, 2006.
6. Ngô Văn Giá cb (2007), *Những biến đổi về giá trị văn hóa truyền thống ở các làng ven đô Hà Nội trong thời kì đổi mới*, Nxb chính trị quốc gia, Hà Nội.
7. Nguyễn Thị Thu Hà, *Khương Thượng từ làng lên phố*, khóa luận cử nhân khoa sử, Đại học khoa học xã hội và nhân văn Hà Nội, 2002.
8. Mai Thanh Hải (2000), *Địa chỉ tôn giáo lễ hội Việt Nam: đình, chùa, nhà thờ, thánh thất, đền miếu, lễ hội*, Nxb. trẻ, Hà Nội.
9. Nguyễn Thị Vĩnh Hà (2006), *Tác động của quá trình ĐTH đến cơ cấu lao động và việc làm của các hộ gia đình huyện Từ Liêm – Hà Nội*, luận văn thạc sĩ xã hội học.
10. KTS. Tô Văn Hùng (2000), *Giáo trình qui hoạch đô thị*, đại học kiến trúc Hà Nội.
11. Nguyễn Thị Lan (2010), *Tác động của ĐTH đến đời sống văn hóa tại xã Xuân Đình*, khoa lịch sử, Đại học khoa học xã hội và nhân văn Hà Nội.

12. Lê Hồng Lý (2008), *Sự tác động của kinh tế thị trường vào lễ hội tín ngưỡng*, Nxb VHNT, Hà Nội.
13. Vũ Tiến Quỳnh cb (2005), *Lịch sử Đảng bộ huyện Từ Liêm (1930 – 2005)*, Nxb Hà Nội.
14. Trần Ngọc Thêm (1997), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb. giáo dục.
15. Ngô Đức Thịnh (2001), *Tín ngưỡng và văn hóa tín ngưỡng ở Việt Nam*, Nxb. khoa học xã hội.
16. Đặng Nghiêm Vạn (2000), *Lý luận về tôn giáo và tình hình tôn giáo ở Việt Nam*, Nxb. chính trị quốc gia.
17. Trần Thị Hồng Yến (2012), *Những biến đổi về xã hội và văn hóa ở những làng quê chuyển từ xã thành phường tại Hà Nội*, Luận án Nhân học văn hóa, Thư viện viện Dân tộc học.
18. UBND xã Xuân Đỉnh, *Báo cáo đánh giá tình hình xây dựng nông thôn mới đến 2020, định hướng đến 2030 của xã Xuân Đỉnh*.
19. UBND xã Xuân Đỉnh , *Báo cáo tình hình thực hiện kế hoạch kinh tế, xã hội, quốc phòng an ninh năm 2000, mục tiêu nhiệm vụ và giải pháp phát triển kinh tế xã hội, quốc phòng an ninh năm 2008 của UBND xã Xuân Đỉnh, tháng 12/2007*.
20. UBND xã Xuân Đỉnh, *Báo cáo tình hình phát triển văn hóa của phòng văn hóa xã, tháng 10/2009*.
21. UBND huyện Từ Liêm (2010), *Từ Liêm di tích lễ hội*.
22. UBND xã Xuân Đỉnh, phòng VHNT (2012), *Quyết định về vấn đề tăng cường quản lý, tu bổ tôn tạo di tích trên địa bàn huyện Từ Liêm*.
23. UBND xã Xuân Đỉnh, phòng VHNT (2011), *Kế hoạch tổ chức quản lý lễ hội trên địa bàn huyện Từ Liêm năm 2011*.

24. UBND xã Xuân Đỉnh (2005), *Lịch sử cách mạng xã Xuân Đỉnh, huyện Từ Liêm, Hà Nội*, Nxb Hà Nội.

Website

25. <http://bachkhoatoanthu.vass.gov.vn>

26. <http://www.ktdt.com.vn>

27. <http://vanban.chinhphu.vn>